

udbytte af at læse en fremstilling som den her foreliggende, der alene holder sig til makro-økonomien. Bogen indeholder 4 hoveddele:

Første del behandler nationalregnskabet og problemer i forbindelse med målingen af den økonomiske aktivitet. Anden del behandler de faktorer, der bestemmer aktivitetens niveau. Tredie del drejer sig om vækst og svingninger i aktiviteten, og fjerde del omhandler visse problemer vedrørende kontrollen med den økonomiske aktivitet.

Anden del optager omtrent halvdelen af bogen. Her gennemgås forbrugsfunktionen og multiplikator-teorien med et fortræffeligt afsnit om finanspolitikens indflydelse samt investeringsfunktionen og likviditetsfunktionen og sammenspillet mellem disse funktioner i et ligevægts-system. Fremstillingen tager sit udgangspunkt i Keynes' teorier, men modereret under hensyntagen til såvel klassiske betragtninger som nyere fremstillinger.

Bogen udmærker sig ved at være af håndterlig størrelse i sammenligning med de fleste amerikanske lærebøger. Den er skrevet i et meget klart sprog med brug af diagrammer og symboler i et passende omfang, men uden at stille krav om videregående kendskab til matematik. Dens styrke er, at den giver læseren en klar oversigt over de vigtigste teorier vedrørende nationalindkomstens og aktivitetens størrelse og bevægelser. Dens svaghed hænger nøje sammen hermed: I kraft af at den på kort plads dækker så stort et felt, kan fremstillingen af de enkelte problemer ikke gå meget i dybden. Som supplement til bredere fremstillinger er bogen imidlertid værd at læse.

P. Nyboe Andersen.

Svend Aage Hansen: Pengevæsen og kredit 1813-1860. 245 sider.

Man må være direktionen for Fyens Stifts Kreditforening taknemlig for, at der i forbindelse med kreditforeningens

100-års jubilæum er blevet skabt en bog, der har haft til opgave at udrede de historiske og økonomiske forudsætninger for det danske kreditvæsens opståen og udvikling. Direktionens medlemmer har også vidst hvad de gjorde ved at anmode kontorchef i Det statistiske Departement, cand. polit. Svend Aage Hansen om at udarbejde bogen. Bogen viser sig nemlig at være et arbejde af en meget høj standard og særdeles velskrevet.

Bogen falder naturligt i to afsnit. Et mindre afsnit om udenlandske forbilleder og et større om det danske pengevæsen.

Når man er opmærksom på, hvor lidt der vides tilbage i tiden om makroøkonomiske størrelser som nationalindkomst, konsum og investering, er det tiltalende at se, hvorledes forfatteren kommer uden om disse vanskeligheder ved at hæfte sig ved fire hovedvækstfaktorer: befolkningsudviklingen og væksten i produktion af stenkul, råjern og bomuld. Han viser, hvorledes en moderat omend accellerende befolkningsforøgelse fra 1800 til 1860 ledsagedes af væsentlig stærkere stigninger i produktionen af de tre ovennævnte varer, således at det virkelig er berettiget at tale om fremskridtsår, som 1ste kapitel kaldes.

Forfatteren påviser, hvorledes jernbanenettets stærke udbygning i denne periode har bidraget til den stærke produktionsforøgelse, og forfatteren dokumenterer også, hvorledes dampkraftens stærke og stigende benyttelse indenfor skibsfarten førte til en næsten eksplosionsagtig forøgelse i verdenshandelen.

Hånd i hånd med denne materielle velstandsforøgelse fremhæves betydningen af den stærke groning der fandt sted indenfor de forskellige videnskabsgrene. Nedbringelsen af dødeligheden var jo en af videnskabens triumfer som førte til stigning i folketallet. Endelig medvirkede i slutningen af perioden guldfund til en yderligere akcentuering af fremskridtet.

Efter det anførte vil man forstå, at det

udbytte af at læse en fremstilling som den her foreliggende, der alene holder sig til makro-økonomien. Bogen indeholder 4 hoveddele:

Første del behandler nationalregnskabet og problemer i forbindelse med målingen af den økonomiske aktivitet. Anden del behandler de faktorer, der bestemmer aktivitetens niveau. Tredie del drejer sig om vækst og svingninger i aktiviteten, og fjerde del omhandler visse problemer vedrørende kontrollen med den økonomiske aktivitet.

Anden del optager omtrent halvdelen af bogen. Her gennemgås forbrugsfunktionen og multiplikator-teorien med et fortræffeligt afsnit om finanspolitikens indflydelse samt investeringsfunktionen og likviditetsfunktionen og sammenspillet mellem disse funktioner i et ligevægts-system. Fremstillingen tager sit udgangspunkt i Keynes' teorier, men modereret under hensyntagen til såvel klassiske betragtninger som nyere fremstillinger.

Bogen udmærker sig ved at være af håndterlig størrelse i sammenligning med de fleste amerikanske lærebøger. Den er skrevet i et meget klart sprog med brug af diagrammer og symboler i et passende omfang, men uden at stille krav om videregående kendskab til matematik. Dens styrke er, at den giver læseren en klar oversigt over de vigtigste teorier vedrørende nationalindkomstens og aktivitetens størrelse og bevægelser. Dens svaghed hænger nøje sammen hermed: I kraft af at den på kort plads dækker så stort et felt, kan fremstillingen af de enkelte problemer ikke gå meget i dybden. Som supplement til bredere fremstillinger er bogen imidlertid værd at læse.

P. Nyboe Andersen.

Svend Aage Hansen: Pengevæsen og kredit 1813-1860. 245 sider.

Man må være direktionen for Fyens Stifts Kreditforening taknemlig for, at der i forbindelse med kreditforeningens

100-års jubilæum er blevet skabt en bog, der har haft til opgave at udrede de historiske og økonomiske forudsætninger for det danske kreditvæsens opståen og udvikling. Direktionens medlemmer har også vidst hvad de gjorde ved at anmode kontorchef i Det statistiske Departement, cand. polit. Svend Aage Hansen om at udarbejde bogen. Bogen viser sig nemlig at være et arbejde af en meget høj standard og særdeles velskrevet.

Bogen falder naturligt i to afsnit. Et mindre afsnit om udenlandske forbilleder og et større om det danske pengevæsen.

Når man er opmærksom på, hvor lidt der vides tilbage i tiden om makroøkonomiske størrelser som nationalindkomst, konsum og investering, er det tiltalende at se, hvorledes forfatteren kommer uden om disse vanskeligheder ved at hæfte sig ved fire hovedvækstfaktorer: befolkningsudviklingen og væksten i produktion af stenkul, råjern og bomuld. Han viser, hvorledes en moderat omend accellerende befolkningsforøgelse fra 1800 til 1860 ledsagedes af væsentlig stærkere stigninger i produktionen af de tre ovennævnte varer, således at det virkelig er berettiget at tale om fremskridtsår, som 1ste kapitel kaldes.

Forfatteren påviser, hvorledes jernbanenettets stærke udbygning i denne periode har bidraget til den stærke produktionsforøgelse, og forfatteren dokumenterer også, hvorledes dampkraftens stærke og stigende benyttelse indenfor skibsfarten førte til en næsten eksplosionsagtig forøgelse i verdenshandelen.

Hånd i hånd med denne materielle velstandsforøgelse fremhæves betydningen af den stærke groning der fandt sted indenfor de forskellige videnskabsgrene. Nedbringelsen af dødeligheden var jo en af videnskabens triumfer som førte til stigning i folketallet. Endelig medvirkede i slutningen af perioden guldfund til en yderligere akcentuering af fremskridtet.

Efter det anførte vil man forstå, at det

første kapitel er en nødvendig indledning til det følgende. Allerede ved læsning af 1ste kapitel, som ikke er ret langt, får man et behageligt indtryk af, at stoffet er „tygget“. Der findes et stort kilde-materiale som virkelig er bearbejdet – og det gælder for alle kapitlerne.

De næste to kapitler er centrale, fordi de danner baggrunden for forståelsen af den specielle udvikling i Danmark.

I kapitel II behandles udviklingen i pengepolitikken. Det nævnes, hvorledes napoleonskrigene skabte forvirring i penge- og kreditforholdene. Mærkeligt nok synes Frankrig, det land der havde tabt krigen, tidligst at have fået pengevæsenet til at fungere normalt igen.

I England dannes i løbet af denne periode takket være periodens betydelige økonomer teorierne omkring pengepolitikken. Ricardo introducerer kvantitetsteorien, og i konsekvens heraf foreslog han, at seddelbanken havde pligt til at indløse sine sedler med metal. I den følgende periode skete der dog en vis smidiggørelse af pengepolitikens teori, og diskontopolitiken blev efterhånden anset for den effektive løsning af problemerne. Forfatteren fremhæver, synes det, med rette, at diskontopolitiken for sin tid havde sine ubestridelige fordele, fordi den bl. a. var medvirkende til frigørelse af rentemarkedet.

Det følgende kapitel behandler bankvæsenets organisationsperiode. Forskellen mellem udviklingen i England og på kontinentet påvirkes, og det betones bl. a. hvorledes bankerne på fastlandet i højere grad end i England var sammenknyttet med industriinteresser, medens banksystemet i England mere var forløberen for vort moderne banksystem – med indlån og clearing. Som afrunding af 1ste del omtales i de to følgende kapitler sparekasserne fremvækst og realkreditinstitutionernes opkomst.

Første del har været en nødvendig bag-

grund til belysning af bogens hovedemne i anden del: Det danske Pengevæsen.

Anden del er særdeles veldisponeret. Først behandles statsbankerotten og valutareformen, dernæst i det følgende kapitel den økonomiske udvikling, kaldet: Fra landbrugskrise til ny velstand.

Beskrivelsen heraf giver baggrunden for omtalen af nationalbankens kreditpolitik (det følgende kapitel VIII) og statens indflydelse på penge og kredit (kapitel IX). Dernæst omtales Hamburgs dominerende stilling, de private bankers betydning – og endelig behandles sparekassernes, bankernes og kreditforeningernes udvikling. Til allersidst belyses vort kreditmarked for 100 år siden.

Det er jo almindelig kendt, at Danmark i begyndelsen af det 19. århundrede var et udpræget landbrugsland, idet 80 pct. af befolkningen var tilknyttet landbruget. Vor vigtigste indtægtskilde var da også kornsalg. Nu faldt kornpriserne, som det påvises, katastrofalt i løbet af 1810'erne og 1820'erne, og herigennem rantes ikke alene landbruget, men også byerhvervene, som var stærkt afhængige af landbruget. Først fra slutningen af 1830'erne finder der en opgang sted bl. a. fordi bytteforholdet overfor udlandet efterhånden bliver exceptionelt gunstigt, og denne opgang fortsættes op til 1860. Medens netto-nationalindkomsten i 1818 kan anslås til 80 mill. rbd. var den i 1825 kun 60 mill. rbd., men i 1860 derimod 190 mill. rbd. Der har altså fundet en stærk velstandsforøgelse sted. Napoleonskrigene og de efterfølgende sløje tider medvirkede til en stærk underbalancering af skatteregnskabet, og underskuddet blev dækket ved store lån. I den følgende opgangsperiode førtes en delvis nedskæringspolitik ud fra mere liberalistiske synspunkter. Man kan derfor sige, at i de dårlige tider var staten for såvidt aktiv, medens den under de følgende gode tider gennem en tilbageholdende politik over for udgiftstigningen var passiv. Medens nationalban-

ken, der oprettedes i 1818, helt op til 1835 så det som sin opgave at føre sedlerne i pari – en proces der var meget langvarig – mente den ikke samtidig at kunne drive en væsentlig udlånsforretning – tværtimod gik udlånene tilbage. Først i den følgende periode forøges udlånene stærkt. Medens de i 1835 var 4 mill. rbd. udgjorde de i 1845 21,5 mill. rbd. Derefter hæmmes bankens virksomhed i den følgende periode på grund af de særlige seddeldækningsregler.

Denne skiften af bankens og statens opgaver under dårlige og gode tider fremhæves mønstergyldigt af forfatteren, og han understreger også at denne tilsyneladende skiften ikke kunne betragtes som en bevidst ført politik.

Man kan undres over, at samfundet trods alt kom heldigt igennem krisen, for, som forfatteren betoner, var landbrugs-krisen i 1820'erne og 1830'erne af langt mere omfattende karakter end krisen i 1930'erne. Det gode bytteforhold og byerhvervenes fremvækst efter 1830 har utvivlsomt bidraget til den stærke akkumulering i væksten i nationalindkomsten – og derigennem vendt billedet.

I det ikke særlig lange kapitel om Hamburgs dominerende stilling gøres overlegent rede for Hamburgs betydning.

Forfatteren fremhæver, at krigen 1807–14 betød en katastrofe for den københavnske storhandel. Dernæst betones det, at Øresundstolden naturligvis måtte være en hemske for handelen på København. Særlig i provinsen førte disse forhold til en større og større afhængighed af Hamburg, som gennem Girobanken havde baseret sit faste pengesystem på sølvfod. Helt op til 1857 dominerede Hamburg den danske handel. Først vendte korn-

handelens finansiering sig til Hamburg, senere udvides finansieringen til adskillige andre varer. Når systemet brød sammen i 1857 skyldes det efter forfatterens mening, at Hamburgs kreditsystem var for stift – det var ikke elastisk nok. Først året før var oprettet egentlige diskontobanker, hvorfor hele kreditsystemet var baseret på Girobankens sølvbeholdning.

Det kapitel, som forfatteren har skrevet om de private bankiers, synes bogens fornøjeligste. Det omtales, hvorledes de store handlende fra den florisante periode efter 1800 i højere grad indlader sig på pengeforretninger. Det fremhæves også, hvorledes islættet af jøder blandt private bankiers er stort, fordi bankiervirksomhed var et af de områder, som indtil 1814 ikke var spærret for dem.

Det interessanteste i kapitlet er forfatterens påvisning af, hvorledes betydelige jødiske bankiers da tiden var moden efter 1859 var nødt til at starte de store københavnske banker, og det til trods for at disse nye institutioner ville komme til at konkurrere direkte med de gamle bankierfirmaer.

Afsluttende skal nævnes, at i tre kapitler gøres rede for: Sparekassernes udvikling; Det danske banksystems opståen og Realisationen af Kreditforeningstanken. I disse tre kapitler gøres der grundigt og klart rede for udviklingen – og hermed er skabt en fortrinlig baggrund for forståelsen af faserne i de næste 100 års udvikling.

Til allersidst skal nævnes, at i bogen findes adskillige gode statistiske oversigter, som dog ikke tynger teksten. Og et fortrinligt billedmateriale bidrager til at gøre bogen levende og tidsaktuel.

Kjeld Bjerke.